

PM Rotel VIII (Dnr KS 2021/991)

Betänkandet VAB för vårdåtgärder i skolan (SOU 2021:41)

Remiss från Socialdepartementet

Remisstid den 19 november 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Jan Jönsson anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 5 november 2020 att tillsätta en särskild utredare med uppdraget att göra en översyn av regelverket för den tillfälliga föräldrapenningen. I det delbetänkande som skickats på remiss redovisas utredningens förslag avseende den del av uppdraget som handlar om att lämna förslag som möjliggör att föräldrar ska kunna få tillfällig föräldrapenning för att instruera personal i förskola, skola, fritidshem och pedagogisk omsorg om egenvård för ett barn med kronisk sjukdom.

Förslaget innebär inte någon förändring av nuvarande uppgifter för kommuner och regioner och syftar enligt utredningen inte till att leda till någon begränsning av kommunernas och regionernas ansvar och deras samarbete för barn med behov av vårdåtgärder. Förändringarna föreslås träda i kraft 1 juli 2022.

Socialdepartementet har skickat ärendet på remiss till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd. Utbildningsnämnden har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslaget utifrån att det ger bättre möjligheter för barn med sjukdom eller funktionsnedsättning att få sina omvårdnadsbehov tillgodosedda i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet.

Socialnämnden är positiv till förslaget att utöka möjligheten till tillfällig föräldrapenning för introduktion av vårdåtgärder i skolan.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd bedömer, liksom utredningen, att förslaget kan innebära en ökad trygghet för barn som ska introduceras i förskola.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser positivt på utredningens förslag till en ny ersättningsgrund då det gynnar tryggheten för såväl barn, föräldrar samt pedagoger i förskolan.

Östermalms stadsdelsnämnd delar utredningens bedömning att förslaget bidrar till trygghet för de barn som berörs.

Mina synpunkter

Jag välkomnar i sak VAB-utredningens förslag om att föräldrar ska få möjlighet till ersättning och ledighet för att kunna se till att deras barn som behöver egenvård får en god vård under skoldagen. Det tycks ligga i enlighet med principen om barnets bästa samt målsättningen om god hälsa och vård på lika villkor och det ökar också möjligheterna för barnen att kunna fullgöra skolgången på ett så bra sätt som möjligt.

I utredningens direktiv har ingått att följa arbetet och beakta förslag i frågan om egenvård från Utredningen stärkt assistans. Den sistnämnda lämnade i betänkandet SOU 2021:37 förslag på en ny lag om egenvård.

I förslaget till ny egenvårdslag specificeras det att om patienten behöver hjälp med utförandet av egenvården av någon som gör detta inom ramen för sin yrkesutövning, och hälso- och sjukvårdsåtgärden bedöms kunna utföras som egenvård efter viss instruktion, ansvarar den inom hälso- och sjukvården som ansvarar för egenvårdsbedömningen för att de personer som ska hjälpa den enskilde får den instruktion, information och tillgång till rådgivning i medicinska frågor som behövs för att uppgifterna ska kunna utföras på ett säkert sätt.

I sina överväganden argumenterar Utredningen stärkt assistans tydligt för att det i detta fall alltså är hälso- och sjukvården som ska ha ansvaret för instruktion, information och rådgivning. Utredningen tar främst sikte på situationen där barn behöver hjälp med sin egenvård av personliga assistenter, men det finns inget i utredningen som motsäger att lagförslaget skulle vara tillämpligt även när det är skolpersonal som utför egenvård.

VAB-utredningen har å sin sida gått igenom hur ansvaret för instruktioner till skolpersonal för egenvårdsåtgärder för barn i skolåldern rent faktiskt går till idag. Genomgången visar på en splittrad bild där ansvaret ibland ligger på föräldrarna och ibland på hälso- och sjukvården. VAB-utredningen tycks förutsätta att föräldrarna i praktiken kommer att behöva ta ansvar för att instruera skolpersonal i egenvårdsåtgärder även i framtiden. Det är ett tungt vägande skäl till att ge föräldrar möjlighet till vård av barn för vårdåtgärder i skolan.

Frågan om i vilken utsträckning det ska vara föräldrarnas respektive hälso- och sjukvårdens ansvar att se till att skolpersonalen får de instruktioner som behövs för att kunna utföra egenvård måste redas ut innan utredningens förslag kan ligga till grund för lagstiftning.

Som stadsledningskontoret anför i sitt tjänsteutlåtande behöver frågan om vad som ska gälla för föräldrar som får försörjningsstöd också utredas närmare för att säkerställa att kommunerna inte tillämpar regelverket olika på grund av att man tolkar lagen olika.

Jag hänvisar i övrigt till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 27 oktober 2021

JAN JÖNSSON

Bilaga

Betänkandet VAB för vårdåtgärder i skolan (SOU 2021:41)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Regeringen beslutade den 5 november 2020 att tillsätta en särskild utredare med uppdraget att göra en översyn av regelverket för den tillfälliga föräldrapenningen. I det delbetänkande som skickats på remiss redovisas utredningens förslag avseende den del av uppdraget som handlar om att lämna förslag som möjliggör att föräldrar ska kunna få tillfällig föräldrapenning för att instruera personal i förskola, skola, fritidshem och pedagogisk omsorg om egenvård för ett barn med kronisk sjukdom.

Förslaget innebär inte någon förändring av nuvarande uppgifter för kommuner och regioner och syftar enligt utredningen inte till att leda till någon begränsning av kommunernas och regionernas ansvar och deras samarbete för barn med behov av vårdåtgärder. Förändringarna föreslås träda i kraft 1 juli 2022.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd. Utbildningsnämnden har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 31 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Staden bedriver sitt arbete rörande barn med sjukdom eller funktionsnedsättning med utgångspunkt i kommunfullmäktiges mål 1.4. *I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet.*

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslaget utifrån att det ger bättre möjligheter för barn med sjukdom eller funktionsnedsättning att få sina omvårdnadsbehov tillgodosedda i förskola, skola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Som utredningen beskriver ligger förslaget i linje med barnkonventionens artiklar 23, 24, 26 och 28 och ökar möjligheten till god hälsa och trygghet i skolan för dessa barn. Det underlättar också för föräldrar, som i dag ofta behöver ta ledigt från arbete utan lön för att få barnets skolgång att fungera.

Ur ett barnrättsperspektiv bör det dock framhållas att rätten till ledighet och tillfällig föräldrapenning endast gäller barn med föräldrar som arbetar eller uppbär a-kassa. För en förälder som får försörjningsstöd finns viss möjlighet att behålla försörjningsstödet även om föräldern inte står till arbetsmarknadens förfogade, exempelvis vid sjukdom i familjen.¹ Det saknas dock närmare reglering som ger rätt att inte stå till arbetsmarknadens förfogande i de olika situationer som ger rätt till tillfällig föräldrapenning i dag, vilket utöver vård av sjukt barn är vid exempelvis födelse/adoption, om barnet avlider och vid deltagande i kurs för att lära sig vårda barnet. Vad som ska anses vara godtagbara skäl får bedömas från fall till fall. Detsamma kommer att gälla vid introduktion av barnets behov av hjälp med vård- eller behandlingsåtgärder i förskola eller skola. Detta är en större fråga som har att göra både med vilka krav generellt som ska ställas på personer som uppbär försörjningsstöd och med socialtjänstlagens detaljeringsgrad. Stadsledningskontoret vill i detta sammanhang ändå lyfta

¹ 4 kap. 4 § Socialtjänstlagen; Socialstyrelsen (2021) *Ekonomiskt bistånd, handbok för socialtjänsten*

att möjligheterna för barn med föräldrar som uppbär försörjningsstöd att få föräldrarnas stöd vid introduktion av vård- eller behandlingsåtgärder troligen kommer att variera mellan kommuner.

Stadsledningskontoret vill vidare ur ett barnrättsperspektiv framhålla det behov som kan finnas av rätt till tillfällig föräldrapenning och ledighet för föräldrar till barn med funktionsnedsättningar som omfattas av andra verksamheter än fritids eller annan pedagogisk omsorg, som den korttidstillsyn enligt LSS som kan liknas vid ett förlängt fritidshem. Stadsledningskontoret välkomnar därför utredningens intention att se över regelverket om tillfällig föräldrapenning gällande barn som omfattas av LSS till slutbetänkandet och där återkomma till denna fråga.

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning att förslaget inte påverkar det kommunala självstyret eller kommunernas kostnader.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 september 2021 följande.

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss av Betänkandet VAB för vårdåtgärder i skolan (SOU 2021:41).
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 september 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget att utöka möjligheten till tillfällig föräldrapenning för introduktion av vårdåtgärder i skolan. Förvaltningen anser att förslaget är välkommet både ur ett barnperspektiv och ett anhörigperspektiv.

I utredningens kartläggning framkommer att många föräldrar till barn med sjukdom avsätter mycket tid och resurser för samordning av kontakter, utbildning, information och administration med vård, skola och andra samhällsaktörer. Det ställs ofta stora krav på föräldern att få skolgången för barnet att fungera. Föräldrar får ta ett extra stort ansvar för att dessa barn ska få goda levnadsvillkor och behöver idag ofta använda semesterdagar eller ta ledig utan lön för att vara skolan behjälplig i dessa sammanhang.

Barn med kronisk sjukdom eller funktionsnedsättning ska ha samma rätt till skolgång som andra barn och det förutsätter att skolgången kan ske på ett tryggt sätt. Utredningens förslag ökar möjligheterna för dessa barn att få det stöd de behöver för en god hälsa och för att uppleva trygghet i skolan vilket stämmer väl överens med barnkonventionens artiklar 23, 24 och 28. Att barn kan närvara i skolan på ett tryggt och säkert sätt är en avgörande faktor för att barnet ska kunna fullgöra sin skolgång. Forskning visar att en fungerande skolgång är en viktig skyddsfaktor mot framtida psykisk ohälsa och olika former av sociala problem.

Då förslaget endast omfattar föräldrar som förvärvsarbetar eller uppbär a-kassa i Sverige är det barn och föräldrar till denna grupp som gynnas av förslaget. Utredningen framhåller att förslaget i viss utsträckning särskilt kan gynna ekonomiskt svagare grupper, som i större utsträckning än andra grupper är beroende av kompensation för inkomstbortfall. Ekonomiskt svagare grupper tenderar även i viss mån att verka i branscher som generellt sett inte har samma möjlighet till hemarbete eller flexibel arbetstid. För vissa föräldrar kan förslaget om kompensation för förlorad arbetsinkomst vara av särskild betydelse, för de som kanske redan har en historik av längre frånvaro från arbetet på grund av ett barns insjuknande. Förvaltningen anser att förslaget i denna del är i linje med artikel 26 och 27 av barnkonventionen av vilka det framgår att barn har rätt till trygghet och att de föräldrar som behöver ska få stöd av staten för att kunna se till att deras barn har det bra, vilket kan handla

om pengar till mat, kläder och bostad. Den föreslagna tillfälliga föräldrapenningen är ett viktigt bidrag till ekonomisk och social trygghet för barn och deras föräldrar.

Förvaltningen anser dock att det är värt att notera att detta innebär att förslaget inte kommer samtliga barn och föräldrar till del och att en del av de barn med långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning som har föräldrar utan egna inkomster och som uppbär ekonomiskt bistånd från socialtjänsten till sin försörjning inte kommer att omfattas av förslaget.

Avslutningsvis vill förvaltningen lyfta synpunkter kring utredningens avgränsning när det gäller vilka skolverksamheter som omfattas av förslaget. För föräldrar till barn med funktionsnedsättningar anser förvaltningen att det skulle vara rimligt att möjlighet till VAB vid introduktion av vårdåtgärder utökades till andra verksamheter, såsom exempelvis korttidsboende och korttidstillsyn enligt LSS. Korttidstillsyn kan sägas vara en förlängning på den fritidsverksamhet som kommunerna enligt skollagen är skyldiga att erbjuda alla skolbarn till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år. Då korttidstillsyn närmast är att likna vid förlängt fritidshem anser förvaltningen att det vore rimligt att även denna verksamhet omfattades av förslaget.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2021 följande.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss av betänkandet VAB för vårdåtgärder i skolan.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 31 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen bedömer, liksom utredningen, att förslaget kan innebära en ökad trygghet för barn som ska introduceras i förskola. Genom att personalen får en god introduktion i vad barnet har för behov, ökar kunskapen och därmed också trygghet för personalen att göra rätt. Det i sin tur, ökar tryggheten för vårdnadshavare med barn i behov av egenvård. För barnet kan tryggheten ligga i att få se den egna föräldern instrueras och lämnar över ansvaret till någon annan.

Ökad trygghet och bra vård och stöd, ökar också möjligheten för barnet att tillgodogöra sig undervisningen i förskolan. Det ligger också i linje med stadens vision, att alla barn ges en god och likvärdig utbildning samt att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar är fullt delaktiga i samhället. I Agenda 2030 finns det globala målet om god utbildning för alla. Förvaltningen bedömer att förslaget bidrar det målet genom att öka möjligheten för barn att tillgodogöra sig undervisningen.

Genom förvaltningens stödteam med specialpedagoger inom avdelning förskola, finns ett pågående arbete för att alla barn ska vara delaktiga i och tillgodogöra sig utbildningen. Det handlar till exempel om handledning till personal. Förvaltningen ser att utredningens förslag kan gynna detta arbete. Genom en god introduktion tillsammans med förälder till barnet, kan personalen fortare få en bild av vad barnet har för behov av egenvård. Det kan underlätta i kontakten med stödteamet.

Jämställdhet

Utredningen anser att förslaget bidrar till uppfyllelse av det nationella jämställdhetsmålet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Kvinnor tar generellt sett fortfarande ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Följden blir ofta att kvinnan behöver gå ner i arbetstid.

Förslaget bedöms innebära att obetalt omsorgsarbete kommer att ersättas i högre grad och påverka kvinnors livsinkomster positivt.

Förvaltningen instämmer i bedömningen att förslaget kan gynna jämställdheten. Möjligheten till ersättning och ledighet enligt förslaget, skulle även kunna innebära en jämnare fördelning, mellan kvinnor och män, för denna form av VAB.

Barnrätt

Utredningen anser att förslaget bidrar till uppfyllelse av artiklar i barnkonventionen. Enligt andra artikeln i barnkonventionen ska barnets bästa alltid beaktas, den tredje artikeln tar upp varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Av artikel 23 framgår att barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.

Förvaltningen anser att förslaget är positivt utifrån ett barnrättsperspektiv. Genom att en vårdnadshavare ges möjlighet att instruera personal i förskolan om barnets behov och egenvård, minskar risken att barnet får fel vård, eller vård på ett sätt som barnet inte vill.

Förvaltningen ser vidare att förslaget är positivt utifrån barns integritet. Genom föräldrarnas medverkan kan personal succesivt ta över egenvården under förskoledagen, under tiden som barnet lär känna personalen. Att en helt främmande person ska genomföra egenvård och hjälpa barn på olika sätt, kan vara integritetskränkande.

I utredningen framkommer att, för barn med långvariga sjukdomar eller funktionsnedsättningar, kan möjligheten till hjälp med vårdåtgärder i förskola och skola vara nödvändig för att kunna upprätthålla en god hälsa och samtidigt få förutsättningar till delaktighet och ett fullvärdigt liv. Med förslaget ökar förutsättningarna för föräldrar att avstå från förvärsarbete för att medverka i förskolan och skolan. Förslaget bedöms därmed bidra till att barnet får stöd för en god hälsa och trygghet i förskola och skola.

Tillgänglighet

Förvaltningen anser att förslaget är positivt ur ett tillgänglighetsperspektiv. En bättre introduktion för barn med vårdbehov eller funktionsnedsättning ökar möjligheten att tillgängliggöra en god utbildning för alla barn i enlighet med agenda 2030. I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning framgår bland annat rätten till utbildning på lika villkor.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2021 följande.

Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 31 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag till en ny ersättningsgrund då det gynnar tryggheten för såväl barn, föräldrar samt pedagoger i förskolan. Utredningen har ett tydligt barnperspektiv där barnets behov är i fokus utifrån dennes hälso- och funktionstillstånd. Förvaltningen bedömer att förslaget inte förändrar förskolans ansvar för barn med behov av vårdåtgärder.

Boende i Skärholmens stadsdelsnämndsområde har en större socioekonomisk utsatthet än medelnivån för staden. Förslaget gynnar de föräldrar som är beroende av kompensation för inkomstbortfall och kan särskilt gynna de föräldrar som redan har en frånvaro från arbetet på

grund av barnets hjälpbehov. Förslaget kan också gynna de föräldrar som har begränsade möjligheter till flexibel arbetstid.

Deltagande i förskola och skola är en grundläggande skyddsfaktor för barn. Det är därför viktigt att barn och deras föräldrar känner sig trygga i verksamheten. En oro för att barnets vårdbehov inte ska tillgodoses kan leda till att barnet hålls hemma. Förvaltningen ser att denna ersättning kan öka förutsättningarna för att föräldrar känner sig trygga när barn deltar i förskola och skola.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2021 följande.

1. Östermalms stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Omedelbar justering.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 september 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Som huvudman för de kommunala förskolorna har nämnden ansvar för att tillgodose barns behov av hjälp med vårdåtgärder.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att förslaget bidrar till trygghet för de barn som berörs. Föräldrarnas deltagande i introduktionen är viktig för att personal i förskolan ska kunna tillgodose barnets behov av egenvård. Det är förvaltningens mening att det är positivt att det är barnets behov av hjälp med vårdåtgärder som är avgörande och inte barnets sjukdom eller funktionsnedsättning.

Ett fungerande samarbete mellan barnets vårdnadshavare, sjukvården och skolhuvudmannen är avgörande för barnets trygghet och säkerhet i förskolan. Det är förvaltningens mening att det samarbetet fungerar väl och att befintliga rutiner ger stöd i arbetet.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att förslaget inte kommer att innebära några administrativa konsekvenser för stadsdelsnämnden. Inte heller kommer det att begränsa huvudmännens ansvar.